

Beprövad erfarenhet och odokumenterad erfarenhetskunskap

Alexander Björk, Institutionen för socialt arbete, Stockholms
universitet

Vad är egentligen beprövad erfarenhet?

Beprövad erfarenhet förekommer i flera delar av svensk lagstiftning. 25 författningar och 722 förarbeten (Sahlin 2021).

Men vad innebär det till exempel att en arbetsmetod bygger på beprövad erfarenhet:

- Att metoden används och är allmänt accepterad?
- Att metoden har dokumenterats och testats under en längre tidsperiod?
- Att socionomer kan använda metoden på ett kompetent sätt?

Vetenskaplig kunskap vs. erfarenhetskunskap

- Vi får kunskap om omvärlden genom våra erfarenheter. I det vardagliga livet hämtar vi in och tolkar vi erfarenheter eller information på ett spontant sätt. Detta är grunden för det som kallas erfarenhetskunskap.
- Inom vetenskaplig forskning vill man ha en så god bild av verkligheten som möjligt. Därför viktigt med systematiska metoder för att samla in och tolka information. Också viktigt att forskare granskar varandras arbete och slutsatser.
- Skillnaden mellan vetenskaplig kunskap och erfarenhetskunskap är alltså att erfarenhetskunskap handlar om mindre systematiskt inhämtade erfarenheter.
- Beprövad erfarenhet är en form av erfarenhetskunskap, men hur ska det definieras mer precist?

Den rådande definitionen av beprövad erfarenhet

- Prop. 2024/25:89 s. 249: *Med beprövad erfarenhet avses kunskap som vuxit fram i verksamheten genom att kunskaper från profession och brukare har synliggjorts, värderats och systematiserats genom uppföljning, dokumentation, kritisk granskning och spridning.*
 - Socialstyrelsen (2025): Fem vägar till beprövad erfarenhet: Individbaserad systematisk uppföljning, Utvärdering, Brukarundersökningar, "Lovande arbetsätt" och Konsensusprocesser.
- Betoning av *dokumenterad* erfarenhetskunskap.

Min poäng i korthet

- Den rådande definitionen av beprövad erfarenhet bortser från odokumenterad erfarenhetskunskap som fyller viktiga funktioner i socialtjänstens arbete.
- Jag vill i den här presentationen ge några exempel på betydelsen av odokumenterad erfarenhetskunskap:
 - Det är grunden i beprövad erfarenhet. Därför måste vi känna igen och förstå den.
 - Professionell bedömningsförmåga är en viktig typ av erfarenhetskunskap i socialt arbete som är svår att dokumentera.

Odokumenterad erfarenhetskunskap är grunden i beprövad erfarenhet

- Innan erfarenhetskunskapen är beprövad finns den i socialarbetares huvuden och kroppar – odokumenterad.
 - Kunskapen kan vara användbar ändå. Tänk bara på hur tidigare erfarenheter av en viss situation, t.ex. en upprörd klient, kan hjälpa oss att hantera situationen nästa gång den uppstår.
- **Exempel på hur odokumenterad erfarenhetskunskap kan ligga till grund för beprövad erfarenhet:** *Britta har en metod som hon tycker fungerar bra i arbetet med barn och unga med problematisk skolfrånvaro. Hon har utvecklat metoden utifrån sina egna professionella erfarenheter och hon har den i huvudet. Men för att kunna påstå att metoden bygger på beprövad erfarenhet krävs att innehållet i metoden beskrivs i text. Då kan den prövas av andra och följas upp. Det är först när det finns dokumentation på att metoden fungerar bra för flera socialarbetare som man kan tala om beprövad erfarenhet (enligt rådande definition).*

Professionell bedömningsförmåga som en viktig odokumenterad erfarenhetskunskap

- Viss erfarenhetskunskap är svår att uttrycka och dokumentera, t.ex. sådant som handlar om praktiska färdigheter.
 - Det är till exempel svårt att lära någon att simma genom att endast ge instruktioner. Vissa grundläggande instruktioner kan man ge, men för att hitta tekniken måste man pröva själv.
- En form av erfarenhetskunskap som är svår att dokumentera och som är absolut nödvändig i socialtjänstens arbete är professionell bedömningsförmåga.
 - Att göra bedömningar av svåra situationer är kännetecknande för alla professioner (se Björk 2025). Om det fanns tydliga (dokumenterade) regler för hur olika situationer hanteras skulle en robot kunna göra arbetet – det skulle inte behövas en professionell.
- Professionell bedömningsförmåga har likheter med det som benämns som *professionell expertis* inom evidensbaserad praktik.

Socialstyrelsens modell för evidensbaserad praktik

Professionell bedömningsförmåga som en viktig odokumenterad erfarenhetskunskap

Exempel: *Du är behandlare och har arbetat i några veckor med en ungdom med problematisk skolfrånvaro. Du använder Brittass metod (som numera har stöd i evidens). Men idag är inte klienten motiverad att genomföra dagens övningar som Brittass manual föreskriver.*

Vad gör du? Fortsätter enligt manualen? Gör avsteg från manualen och pratar om det som klienten känner för?

Professionell bedömningsförmåga som en viktig odokumenterad erfarenhetskunskap

- Professionell bedömningsförmåga är en erfarenhetskunskap som är svår att dokumentera och läsa sig till. Man kan få en teoretisk grund genom att läsa forskning, instruktioner och manualer, men bedömningsförmågan måste övas upp genom praktisk erfarenhet (se Øverbye 2025).
- Inriktningen på *dokumenterad* kunskap i den rådande definitionen av beprövad erfarenhet gör att den professionella bedömningsförmågan riskerar att förbises som en viktig kunskap i socialtjänstens arbete.

Avslutning

- Den rådande definitionen av beprövad erfarenhet fokuserar på *dokumenterad* erfarenhetskunskap.
- I den här presentationen har jag argumenterat för betydelsen av *odokumenterad* erfarenhetskunskap inom socialt arbete.
- Det är inte ett egenvärde att låta erfarenhetskunskap förbli odokumenterad.
 - Dokumentera om det går! Men det är svårt att dokumentera all kunskap.
- Ta er erfarenhetskunskap på allvar, uppmärksamma och förädla den!

Tack för er uppmärksamhet!

Referenser

- Björk, A. (2025) Kunskap efter EBP? Mot ett professionellt socialt arbete. I A. Björk (red.) *Evidens och kunskap för socialt arbete* (s. 235-259). Stockholm: Liber.
- Prop. 2024/25:89 *En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter*.
- Sahlin, N-E. (red.) (2021). *Vetenskap och beprövad erfarenhet: Slutrapport från ett forskningsprogram*. Santérus förlag.
- Socialstyrelsen (2025). *Om beprövad erfarenhet i socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Øverbye, E. (2025). Evidens och erfarenhetskunskap. I A. Björk (red.) *Evidens och kunskap för socialt arbete* (s. 159-184). Stockholm: Liber.